

ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПИТАННЯ У ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Матина Т.О.

вчитель історії,

Комунальний заклад освіти «Середня загальноосвітня школа № 15»

Дніпровської міської ради,

м. Дніпро

Кожна історична епоха висуває нові завдання перед суспільством у цілому та кожним окремим його членом, вимагаючи від нього набуття певних особистісних якостей, які дадуть можливість реалізуватися йому як особистості у швидкоплинних реаліях сьогодення, що вимагає постійної зміни змісту освіти. Навчання історії вимагає також застосування якісно нових підходів, зокрема і на уроках історії України, в програмі якої і міститься тема «Українське національне питання у Другій Речі Посполитій».

Українське національне питання на західноукраїнських землях, що входили до складу Другої Речі Посполитої у міжвоєнний період стояло досить гостро і у 20–30-х роках ХХ століття постійно загострювалося, через політику влади.

За таких умов важливого значення набував стан українського національного та культурного життя, яке розвивалося за декількома напрямками: українське шкільництво, видавнича справа, боротьба за українізацію Православної церкви, музичне та театральне мистецтво. Важливий вплив на розвиток української культури здійснювали товариства «Просвіта».

Ще однією особливістю міжвоєнного періоду було те, що освітній процес цілком контролювався і визначався владою Другої Речі Посполитої і, загалом, відповідав загальнопольським державним тенденціям. Поширеними методами цієї політики були утиски україномовного шкільництва, створення двомовних (утраквістичних) шкіл, грубе втручання у навчально-освітній процес польської влади.

Піднесення національної свідомості західних українців, у 20–30-х років ХХ століття знаходило вияв у культурному самоутвердженні. Українська інтелігенція виробила ідеологію національно-культурного відродження, кінцеву мету вона вбачала у формуванні нової генерації діячів, через залучення широких кіл громадськості до виховання потреби культурного збагачення на основі багатовікової духовної спадщини, демонструючи тим самим, що українці є повноправною нацією на рівні з іншими.

Сьогодні програма з історії, укладена відповідно до наказів Міністерства освіти і науки України № 52 від 13 січня 2017 року, № 201 від 10 лютого 2017 року – на виконання Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, спрямована на реалізацію загальної мети базової загальної освіти. Вона полягає в розвитку та соціалізації особистості учнів, формуванні їхньої національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок учасників навчального процесу, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів [1].

Зміст розділів навчальної програми з історії містить перелік історичних сюжетів, не розділених на окремі заняття. Вчителі, орієнтуючись на вимоги щодо підготовки учнів, мають змогу самостійно визначати назви тем уроків, кількість і перелік питань до кожного уроку залежно від умов організації навчального процесу, пізнавальних можливостей школярів, класу та індивідуального підходу вчителя до викладання. До кожної теми подано орієнтовні завдання для практичних і творчих робіт, у деяких випадках – рекомендований (але не вичерпний) перелік історичних подій, об'єктів і джерел для організації навчальної роботи. Це не виключає залучення учителем інших джерел та пізнавальних завдань, зберігаючи загальну спрямованість роботи відповідно до компетентнісного підходу.

В навчальній програмі немає розподілу навчальних годин за розділами. У межах загальної річної кількості годин учитель може самостійно визначати час для роботи над кожним розділом програми, але не порушуючи при тому повноти завдань, визначених як результати і зміст навчально-пізнавальної діяльності. Тематика практичних і творчих робіт укладена у такий спосіб, аби дати змогу вчителю диференціювати завдання в класі за рівнем складності.

Для підвищення ефективності навчання, зокрема розподілу навчального часу, програма пропонує синхронізувати вивчення історії України та всесвітньої історії в 10 класі. Організацію навчально-пізнавальної діяльності учнів за цією програмою учитель відображає у власному календарно-тематичному плані або в робочій програмі, яку затверджує керівник навчального закладу. Робочу програму вчитель укладає тоді, коли має намір вибудувати в межах навчальної програми власний алгоритм роботи з учнями, зокрема акцентувати на певних навчальних цілях, змістових елементах, змінити послідовність вивчення матеріалу, додати матеріал з історії рідного краю, доповнити тематику практичних і творчих робіт тощо.

Проблема українського національного питання у Другій Речі посполитій має відображення у шкільній програмі з історії в курсі

історії «Історія України» для 10 класу, зокрема вивчення теми, безросередньо пов'язаної із темою припадає на другий семестр 10 класу. Підручник, наприкладі, якого пропонуємо прослідкувати практичне впровадження матеріалів наукових досліджень, за авторством В.С. Власова та С.В. Кульчицького «Історія України. 10 клас», містить зокрема об'єднані параграфи 55–56 під назвою «Західно-українські землі у міжвоєнний період», в межах якого є підрозділи: «Національне питання у Другій Речі Посполитій» та «Культура рідного краю». Саме у цій частині ми вбачаємо можливість практичного застосування результатів наукових робіт у навчальному процесі [2].

Курс історії України для 10 класу має ряд особливостей, серед яких є, по-перше, інтегрований характер – історія України вивчається як складова всесвітньої історії; по-друге, вивчення історичного матеріалу здійснюється в широких хронологічних межах.

Головними завданнями курсу є: а) сформувати в учнів розуміння цивілізаційної значущості даного періоду в історії України та Європи; б) сприяти формуванню засобами історії низки загальних (уміння вчитися впродовж життя, соціальна та громадянська компетентність, обізнаність у сфері міжнаціональних взаємин, знання із регіональної історії тощо) і предметних (хронологічна, просторова, інформаційна тощо) компетентностей через актуалізацію змістових ланок (або їх елементів): сталого розвитку (з розумінням залежності людини і суспільств від культурного розвитку), громадянської відповідальності, культурної самосвідомості, життя в інформаційному середовищі, моральних цінностей; в) розвивати пізнавальний інтерес учнів до минулого через створення умов для активної взаємодії між вчителем і учнями, виконання учнями творчих практичних завдань.

Отже, вивчення теми «Українське національне питання у Другій Речі Посполитій» лежить у площині декількох предметів і має вагоме значення у вивченні історії України, історії української культури та всесвітньої історії, адже, завдяки цій темі учні зможуть дізнатися не лише про стан та розвиток українського національного питання, але й ґрунтовніше засвоїти історію Другої Речі Посполитої, порівняти умови розвитку української культури у межах двох держав СРСР та міжвоєнної Польщі.

Наукові дослідження у цій царині сприяють не лише у підвищенні рівня освіти, але й у виховній роботі, а саме: виховувати національну ідентичність, любов до рідного краю, його історії та культури, виховувати громадянську свідомість, зорієнтовану на патріотичне почуття приналежності до власного народу та до його історичних, політичних і культурних цінностей; виховувати толерантність й повагу до різних поглядів, релігій, звичаїв і культур, розвинути уміння знаходити порозуміння з іншими людьми задля досягнення суспільно значущих цілей. Таким чином, вивчення теми значною мірою

допоможе учням розвинути такі якості, як патріотизм, національна свідомість, толерантність тощо.

Література:

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

2. Власов В. С., Кульчицький С. В. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Літера ЛТД, 2018. 256 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-331-9-9>

ІНСТИТУТ ОСВІТНЬОГО ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ: СТВОРЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Назарук Н.В.

*кандидат політичних наук,
випускниця кафедри політології та публічного управління
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Розік М.В.

*кандидат політичних наук,
старший викладач кафедри політології та публічного управління
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Проблема дотримання та захисту прав й свобод людини та громадянина завжди є доволі гострою в сучасному світі, а рівень дотримання цих прав і свобод – показником розвитку ліберальної демократії держави, зорієнтованої на європейський ціннісний вимір. Тому міжнародна громадськість через суспільно-політичні інститути стала приділяти дедалі більше уваги механізмам захисту прав людини, що й зумовило їх поступальний розвиток. Серед таких механізмів є інститут омбудсмена – інститут, який виступає посередником між органами влади та суспільством, контролює дотримання прав людини й громадянина державою, уповноважений на проведення розслідувань, рекомендацію корегувальних дій та оприлюднення результатів. Досвід європейських країн свідчить про те, що найбільш ефективно інститут омбудсмена працює тоді, коли існує розвинена мережа спеціалізованих захисників, яка сприяє вирішенню питань там, де гостро постала